

УДК 347.6(477)

Антонова О. Р. – кандидат наук з державного управління, доцент кафедри конституційного і міжнародного права Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, м. Київ

Класифікація суб'єктів реалізації державної сімейної політики

Досліджено органи державної влади, які безпосередньо спрямовані на формування та реалізацію сімейної політики (Міністерство соціальної політики України) чи опосередковано забезпечують її реалізацію (окремі міністерства та інші органи виконавчої влади).

Ключові слова: державна сімейна політика, сім'я, молода сім'я, центральні органи виконавчої влади, уповноважений орган.

Побудова справжньої демократичної держави, зорієнтованої на розв'язання проблем сім'ї, якою відповідно до положень Основного Закону проголошено Україну, потребує визначення безпосередньо та опосередковано спрямованих у вказаному напрямі органів виконавчої влади.

Однією з ланок системи органів виконавчої влади у сфері формування та реалізації державної сімейної політики є міністерства й інші органи виконавчої влади, на які, згідно з чинним законодавством, покладено відповідні завдання та функції. Вони наділені компетенцією щодо забезпечення конституційно-проголошених прав, свобод і законних інтересів осіб, які проживають на території України.

Окресленим у цій науковій статті питанням приділяли увагу фахівці різних галузей вітчизняної та світової науки, серед яких В. Б. Авер'янов, С. С. Алексєєв, І. П. Голосніченко, Н. А. Железняк, Ю. М. Козлов, А. М. Колодій, В. В. Копейчиков, С. Л. Лисенков, О. О. Тихомиров, О. Ф. Скакун та інші дослідники.

Метою статті є визначення місця і ролі міністерств як суб'єктів державної влади, що безпосередньо або опосередковано спрямовані на формування та реалізацію державної сімейної політики. Це надасть можливість зрозуміти, які напрями є бажаними і перспективними у цій сфері.

Здійснений аналіз Конституції України та чинного законодавства дає підстави зазначити, що на сучасному етапі побудови системи органів виконавчої влади було сформовано таку систему: Кабінет Міністрів України; міністерства; центральні органи виконавчої влади (служби, агентства, інспекції); центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом (Антимонопольний комітет України, Фонд державного майна України, Державний комітет телебачення і радіомовлення України); Рада міністрів АР Крим та місцеві державні (обласні та районні) адміністрації [1-2].

Кожне міністерство є центральним органом виконавчої влади, яке підпорядковується Кабінету Міністрів України. Воно управляє відповідним народногосподарським комплексом або розробляє пропозиції щодо соціально-економічного розвитку України, а також формує економічний механізм їх здійснення. Так, С. С. Алексєєв вважає, що все це створює засади механізму держави [3, с. 165], який на думку інших науковців, може бути успішним лише завдяки здійсненню в Україні державно-правової реформи [4, с. 125]. Зазначена реформа передусім має бути спрямована на оновлення державного апарату і системи правового забезпечення його діяльності, для якого зараз характерними є нестабільність, розпорошеність, мінливість.

Прикладом цього є становлення центральних органів влади, що безпосередньо здійснюють державну сімейну політику. Вперше спеціально уповноважений орган для збереження, розвитку і захисту сімей в Україні було створено 1996 року – Міністерство України у справах сім'ї та молоді. Однак законодавча невизначеність його компетенцій стала вагомою причиною постійних реорганізацій, перейменування, а також зміни його статусу. Так, після реорганізації цього міністерства 1999 року було створено Державний комітет України у справах сім'ї та молоді; 2000 року – Державний комітет молодіжної політики, спорту та туризму України; 2001 року – поновлено діяльність Державного комітету України у справах сім'ї і молоді; 2004 року – Міністерство України у справах сім'ї, дітей та молоді і Державний комітет України з питань фізичної культури і спорту; 2004 року – Міністерство України у справах молоді та спорту; 2005 року – Міністерство України у справах сім'ї, молоді і спорту; 2010 року – Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України та Міністерство соціальної політики України [5], в якому лише

через рік було створено Департамент сімейної політики, а згодом реорганізовано в Департамент сім'ї та дітей; 2014 року – Міністерство молоді та спорту України [6] та Міністерство соціальної політики України [7].

Постійні структурні зміни та реорганізації центральних органів влади, які створені для забезпечення реалізації державної сімейної політики, не сприяли розв'язанню актуальних проблем сім'ї. У результаті останньої реорганізації Міністерства України у справах сім'ї, молоді і спорту та передачі його функцій Міністерству освіти, науки, молоді та спорту України та Міністерству соціальної політики України не розглянутими та не прийнятими залишилася низка важливих для формування державної сімейної політики проектів постанов Кабінету Міністрів України, серед яких:

- «Про порядок відкриття спеціальних вкладних рахунків дітей для накопичення коштів від народження до повноліття»;
- «Про порядок забезпечення догляду за дітьми, батьки яких виїхали за кордон з метою працевлаштування»;
- «Про затвердження Положення про домашнього вихователя по догляду за дітьми»;
- «Про затвердження Порядку надання молодим сім'ям кредиту на придбання товарів довготривалого вжитку на облаштування житла»;
- Загальнодержавна цільова соціальна програма підтримки сім'ї та демографічного розвитку на період до 2015 року тощо.

Отже, центральним органом виконавчої влади, який безпосередньо здійснює формування та забезпечення реалізації державної сімейної політики зараз є Міністерство соціальної політики України. Воно керується Конституцією та законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, іншими законодавчими актами, а також дорученнями Президента України. Правовий статус Міністерства соціальної політики України визначено в Положенні про це Міністерство, затверджене Указом Президента України від 6 квітня 2011 року № 389/201 [8]. У цьому документі визначено основні завдання Міністерства соціальної політики України, а саме:

- формування та реалізація державної політики щодо забезпечення державних соціальних стандартів і державних соціальних гарантій для населення;
- надання адресної соціальної допомоги вразливим верствам населення, зокрема малозабезпеченим і багатодітним

сім'ям, надання соціальних послуг інвалідам, бездомним громадянам, іншим соціально вразливим верствам населення, а також щодо питань сім'ї та дітей;

- координація розроблення проєктів прогнозів і державних програм з питань соціальної та демографічної політики;

- участь у розробленні та реалізації державної політики щодо попередження насильства в сім'ї;

- вирішення питань у сферах зайнятості населення та трудової міграції, трудових відносин, волонтерської діяльності, оздоровлення та відпочинку дітей, захисту прав депортованих за національною ознакою осіб, які повернулися в Україну.

Міністерство соціальної політики України є спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, протидії торгівлі людьми, усиновлення та захисту прав дітей. Проте згадане Положення не стільки визначило повноваження Міністерства, скільки конкретизувало сфери його впливу, що нині сконцентровано на загальносоціальних проблемах.

Відповідно до регламентованих задач і окреслених повноважень Міністерства соціальної політики України, важливого значення набуває аналіз його структурної побудови, що дає підстави для висновків щодо функціональної обґрунтованості цих повноважень.

Основними підрозділами органу, які забезпечують формування державної сімейної політики, є:

- Департамент захисту прав дітей та усиновлення (відділ соціального захисту дітей, відділ сімейних форм виховання, відділ правового забезпечення та моніторингу виконання конвенції ООН, сектор захисту житлових і майнових прав, відділ міжнародного усиновлення, відділ національного усиновлення, сектор роботи з базою даних);

- Управління профілактики соціального сирітства (відділ нормативного забезпечення, відділ профілактики соціального сирітства, відділ профілактики небезпечних захворювань);

- Департамент сімейної, гендерної політики та протидії торгівлі людьми (відділ гендерної політики, відділ протидії торгівлі людьми, відділ сімейної політики та роботи з багатодітними сім'ями, відділ запобігання домашньому насильству);

– Департамент державної соціальної допомоги (відділ державної соціальної допомоги сім'ям з дітьми та малозабезпеченим сім'ям) [8].

Однак до вищезазваних департаментів Міністерства соціальної політики України не включена така категорія, як молодь. Таким чином, можна стверджувати, що в Україні відсутня сфера сімейної політики, спрямована саме на підтримку молодої сім'ї (зокрема студентської зазначена категорія). Проте зазначена категорія потребує законодавчого оформлення в ролі об'єкта державної сімейної політики, або окремого напрямку діяльності держави (державної молодіжної сімейної політики), адже в Україні понад 2 млн молодих сімей, які потребують соціального захисту (з них майже 1 млн – поліпшення житлових умов). Водночас саме в цих родинах народжується до 80 % дітей [9]. Реалізація такої політики забезпечить ефективне розв'язання проблем молодих сімей, що сприятиме покращенню демографічної ситуації, зниженню рівня розлучень та зменшенню кількості неповних сімей.

У межах предмета нашої статті постає питання щодо функціонування державної неприбуткової науково-дослідної установи «Державний інститут сімейної та молодіжної політики» у системі Міністерства молоді і спорту, адже сьогодні не визначеними є правові засади його співпраці з Міністерством соціальної політики України. Інститут було створено відповідно до рішення Кабінету Міністрів Української РСР «Про створення Українського науково-дослідного інституту проблем молоді» від 26 квітня 1991 року № 3. Аналіз наукових доробків цієї установи засвідчує, що стан молоді в Україні оцінюють передусім у контексті соціально-захисного підходу – стану і охорони здоров'я, здобуття освіти, розв'язання проблем працевлаштування, захисту молодих сімей, житлових проблем тощо. Основними напрямками діяльності Інституту є: аналіз становища та соціальних потреб окремих категорій населення (молодь, сім'ї, діти); вивчення законодавства та підготовка проектів нормативно-законодавчих актів у сфері молодіжної та соціальної політики; навчання та підвищення кваліфікації спеціалістів соціальної сфери, які працюють з молоддю, сім'ями та дітьми; розроблення та пілотне впровадження інноваційних технологій і проектів, спрямованих на реалізацію ефективних підходів у сфері соціальної та молодіжної роботи, а також моніторинг цих процесів [10].

З огляду на це, логічним є створення (повернення до попередньої практики) єдиного центрального уповноваженого органу у справах сім'ї, дітей і молоді або розширення повноважень Міністерства соціальної політики України та створення в його системі Департаменту сімейної, гендерної та молодіжної політики і протидії торгівлі людьми замість наявного Департаменту сімейної, гендерної політики та протидії торгівлі людьми. Однак, на нашу думку, більш прийнятною постає перша пропозиція, оскільки остання безповоротно призведе до цілковитої соціалізації державної сімейної політики, оскільки Міністерство побудовано за функціональним принципом, а тому акцент робиться на заходах соціальної підтримки сімей.

Окрім згаданого Інституту, державну сімейну політику формують такі науково-дослідні установи, як Інститут соціології Національної академії наук (НАН) України, Інститут економічного прогнозування НАН України, Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України, Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАН України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Національний інститут стратегічних досліджень, Національна академія державного управління при Президентові України, Інститут проблем виховання Академії педагогічних наук України тощо.

У контексті історичних подій, які супроводжували формування виконавчих органів влади у сфері державної сімейної політики, варто зазначити, що впродовж 2001–2007 років постала необхідність у створенні координаційного органу, який би презентував цей напрям діяльності Кабінету Міністрів України. Такою структурою стала Міжвідомча комісія з питань сімейної політики [11]. Однак на практиці цей дорадчий орган виявився неефективним, оскільки переважно здійснював лише розгляд і схвалення щорічних доповідей про становище сімей в Україні.

У зв'язку з прийняттям Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 8 вересня 2005 року № 2866-IV [12], на заміну Міжвідомчій комісії у 2007 році було створено Міжвідомчу раду з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку, запобігання насильству в сім'ї та протидії торгівлі людьми [13]. Однак вона також не вплинула на якість державної сімейної політики, адже це тимчасовий консультативно-дорадчий орган, створений при Кабінеті Міністрів України, рішення якого не є обов'язковими для виконання.

Нині на формування і реалізацію державної сімейної політики опосередковано впливає низка міністерств та служб, серед яких: Міністерство молоді та спорту України, Міністерство культури України, Міністерство освіти і науки України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство юстиції України, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство інформаційної політики України, Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України, Міністерство оборони України, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Державна міграційна служба України, Державна служба України з питань праці, Державна інспекція України з питань захисту прав споживачів, Пенсійний фонд України, а також обласні та районі державні адміністрації [14]. За їх участі було розроблено та реалізовано комплексні заходи щодо забезпечення сімейної політики – збереження традиційних сімейних цінностей, посилення мотивації до реєстрації шлюбів, свідомого народження і виховання дітей, підвищення соціального захисту сімей, які опинились у складних життєвих обставинах, а також попередження насильства в сім'ї, подолання дитячої безпритульності, профілактика правопорушень серед дітей і молоді.

Нині активно функціонують центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Загального положення про центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді» від 1 серпня 2013 року № 573 та від 17 липня 2015 року № 495). У межах покладених на них завдань та відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України «Питання соціального забезпечення громадян України, які переміщуються з тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції» від 11 червня 2014 року № 588-р [15], такі центри безкоштовно і професійно здійснюють соціальну підтримку та супровід:

– дітей, сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах і не в змозі подолати їх самостійно через інвалідність батьків або дітей, вимушену міграцію, наркотичну або алкогольну залежність одного з членів сім'ї, його перебування у місцях позбавлення волі, наявність ВІЛ-інфекції, насильство в сім'ї, безпритульність, сирітство;

– сімей, у яких існує ризик передачі дитини до закладів для дітей-сиріт, і дітей, позбавлених батьківського піклування;

– неповнолітніх одиноких матерів (батьків), яким потрібна підтримка;

– сімей, члени яких перебували чи перебувають на державному утриманні.

Виконавчу владу в областях і районах, містах Києві та Севастополі (за ст. 118 Конституції України) здійснюють місцеві державні адміністрації через структурні підрозділи з освіти, охорони здоров'я, культури, управління соціальним захистом. Згідно зі ст. 119 Основного Закону, їх діяльність спрямована на виконання державних і регіональних програм соціально-економічного та культурного розвитку. Окрім цього, відповідно до ст. 17 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» від 9 квітня 1999 року № 586-XIV, має здійснюватись підтримка та адресна соціальна допомога дітям-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб із їх числа, одиноких матерів, багатодітних сімей, які внаслідок недостатньої матеріальної забезпеченості потребують допомоги та підтримки з боку держави [16].

Проте впродовж дії Закону України «Про місцеві державні адміністрації», до структур у справах сім'ї було внесено численні зміни, що призводило до постійних змін їх статусу та кількісного складу. На місцевому рівні також не визначено механізм координації діяльності різних структурних підрозділів, до компетенції яких належить реалізація заходів державного регулювання розвитку сімейної політики.

Підсумовуючи вищесказане, можна констатувати, що:

– у державі сформовано систему органів державної влади, яка безпосередньо чи опосередковано спрямована на формування та реалізацію сімейної політики;

– центральним органом виконавчої влади, який безпосередньо здійснює формування та забезпечення реалізації державної сімейної політики, нині є Міністерство соціальної політики України, діяльність якого переважно спрямована на заходи соціальної підтримки сімей. У зв'язку з цим логічним є повернення до практики функціонування єдиного центрального уповноваженого органу у справах сім'ї, дітей та молоді;

– така категорія, як молодь, не включена до повноважень Міністерства соціальної політики України, а отже, в Україні відсутня політика, спрямована безпосередньо на захист і підтримку молоді сім'ї. З огляду на це, постає гостра потреба в

законодавчому оформленні сім'ї як об'єкта державної сімейної політики чи окремого напрямку діяльності держави – державної молодіжної сімейної політики;

– до органів державної влади, діяльність яких опосередковано спрямована на формування та реалізацію сімейної політики, належать низка міністерств та інших органів влади. У результаті значної кількості суб'єктів забезпечення державної сімейної політики, відбулось розпорошення функцій між різними центральними органами виконавчої влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17 берез. 2011 р. № 3166-VI // Офіційний вісник України. – 2011. – № 38. – С. 385.
3. Теория государства и права : [учеб. для вузов] / под общ. ред. С. С. Алексеева. – [Изд. 2-е]. – М. : Норма-Инфра, 2000. – 594 с.
4. Теорія держави і права : [навч. посіб.] / А. М. Колодій, В. В. Копейчиков, С. Л. Лисенков, В. П. Пастухов, В. О. Сумін та ін. – Київ : Юрінформ, 1995. – 185 с.
5. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади : Указ Президента України від 9 груд. 2010 р. № 1085/2010 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 94. – Ст. 3334.
6. Міністерство молоді та спорту України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dsmsu.gov.ua/index/ua>. – Назва з екрана.
7. Міністерство соціальної політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.msp.gov.ua/>. – Назва з екрана.
8. Про затвердження Положення про Міністерство соціальної політики України: Указ Президента України від 6 квіт. 2011 р. № 389/2011 // Офіційний вісник України. – № 29. – Ст. 1227.
9. Державна програма допомоги молодим сім'ям у придбанні житла в Україні № 22/018544-еп [Електронний ресурс] // Електронні

петиції : Офіційне Інтернет-представництво Президента України. – Режим доступу: <https://petition.president.gov.ua/petition/>. – Назва з екрана.

10. Державний інститут сімейної та молодіжної політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dismp.gov.ua/about/us>. – Назва з екрана.

11. Про утворення Міжвідомчої комісії з питань сімейної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від 6 трав. 2001 р. № 478 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 20. – С. 154.

12. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 8 верес. 2005 р. № 2866-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 52. – Ст. 561.

13. Про консультативно-дорадчі органи з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку, запобігання насильству в сім'ї та протидії торгівлі людьми : Постанова Кабінету Міністрів України від 5 верес. 2007 р. № 1087 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 67. – Ст. 2574.

14. Кабінет Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/>. – Назва з екрана.

15. Питання соціального забезпечення громадян України, які переміщуються за тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції [Електронний ресурс] : розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 черв. 2014 р. № 588-р. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/588-2014-p>. – Назва з екрана.

16. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 9 квіт. 1999 р. № 586-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 20–21. – Ст. 190.

REFERENCES

1. Konstytutsiia Ukrainy: vid 28 cherv. 1996 r. No. 254k/96-VR [The Constitution of Ukraine from June 28, 1996, No. 254k/96-VR]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 30 [in Ukrainian].

2. Zakon Ukrainy pro tsentralni orhany vykonavchoi vlady: vid 17 berez. 2011 r. No. 3166-VI [The Law of Ukraine on central executive bodies from March 17, 2011, No. 3166-VI]. *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy, Official Bulletin of Ukraine*, 38 [in Ukrainian].

3. Alekseeva, S.S. (2000). *Teoriia gosudarstva i prava [The theory of state and law]*. (2nd ed.). Moscow: Norma-Infra [in Russian].

4. Kolodii, A.M., Kopieichykov, V.V., Lysenkov, S.L., Pastukhov, V.P., & Sumin, V.O. (et al.). (1995). *Teoriia derzhavy i prava [Theory of State and Law]*. Kyiv: Yurinform [in Ukrainian].

5. Ukaz Prezidenta Ukrainy pro optymizatsiiu systemy tsentralnykh orhaniv vykonavchoi vlady: vid 9 hrud. 2010 r. No. 1085/2010 [Decree of the President of Ukraine on optimization of the system of central executive bodies from December 9, 2010, No. 1085/2010]. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy, Official bulletin of Ukraine, 94* [in Ukrainian].

6. Sait Ministerstva molodi ta sportu Ukrainy [Site of the Ministry of Youth and Sport of Ukraine]. (n.d.). *dsmsu.gov.ua*. Retrieved from <http://dsmsu.gov.ua/index/ua> [in Ukrainian].

7. Sait Ministerstva sotsialnoi polityky [Site of the Ministry of Social Policy]. (n.d.). *www.msp.gov.ua*. Retrieved from <http://www.msp.gov.ua/> [in Ukrainian].

8. Ukaz Prezidenta Ukrainy pro zatverdzhennia Polozhennia pro Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy: vid 6 kvit. 2011 r. No. 389/2011 [Decree of the President of Ukraine on the approval of the Regulation on the Ministry of Social Policy of Ukraine from April 6, 2011, No. 389/2011]. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy, Official bulletin of Ukraine, 29* [in Ukrainian].

9. Derzhavna prohrama dopomohy molodym sim'iam u prydbanni zhytla v Ukraini № 22/018544-ep [The State Program for Assistance to Young Families in the Acquisition of Housing in Ukraine No. 22/018544-ep]. (n.d.). *petition.president.gov.ua*. Retrieved from <https://petition.president.gov.ua/petition/> [in Ukrainian].

10. Sait Derzhavnogo instytutu simeinoi ta molodizhnoi polityky [Site of the State Institute of Family and Youth Policy]. (n.d.). *dismp.gov.ua*. Retrieved from <http://dismp.gov.ua/about/us> [in Ukrainian].

11. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy pro utvorennia Mizhvidomchoi komisii z pytan simeinoi polityky: vid 6 trav. 2001 r. No. 478 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine on the establishment of the Interdepartmental Commission on Family Policy from May 6, 2001, No. 478]. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy, Official bulletin of Ukraine, 20* [in Ukrainian].

12. Zakon Ukrainy pro zabezpechennia rivnykh prav ta mozhlyvostei zhinok i cholovikiv: vid 8 veres. 2005 r. No. 2866-IV [The Law of Ukraine on ensuring equal rights and opportunities for women and men from September 8, 2005, No. 2866-IV]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, Bulletin from the Verkhovna Rada of Ukraine, 52* [in Ukrainian].

13. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy pro konsultatyvno-doradchi orhany z pytan simi, hendernoi ravnosti, demografichnogo rozvytku, zapobihannia nasylstvu v simi ta protydii torhivli liudmy: vid 5 veres. 2007 r. No. 1087 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine on advisory and advisory bodies on family issues, gender equality, demographic development, prevention of domestic violence and counteraction to human trafficking from September 5, 2007, No. 1087]. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy, Official bulletin of Ukraine* [in Ukrainian].

14. Sait Kabinet Ministriv Ukrainy [Site of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. (n.d.). *www.kmu.gov.ua*. Retrieved from <http://www.kmu.gov.ua/> [in Ukrainian].

15. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy Pytannia sotsialnogo zabezpechennia hromadian Ukrainy, yaki peremischiutsia z tymchasovo okupovanoi terytorii ta raioniv provedennia antyterorystychnoi operatsii: vid 11 cherv. 2014 r. No. 588-r [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine Issues of social security of Ukrainian citizens moving from temporarily occupied territory and areas of anti-terrorist

operation from June 11, 2014, No. 588-r]. (n.d.). *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/588-2014-p> [in Ukrainian].

16. Zakon Ukrainy pro mistsevi derzhavni administratsii: vid 9 kvit. 1999 r. No. 586-XIV [The Law of Ukraine on Local State Administrations from April 9, 1999, No. 586-XIV]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, Bulletin from the Verkhovna Rada of Ukraine, 20-21* [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 10.07.2017
